

ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΙ «ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΕΙΣ» ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ευάγγελος Ι. Χαϊνός*

1. Το πλαίσιο αναφοράς

Η παρούσα μελέτη στηρίζεται σε ερευνητικό έργο του Ινστιτούτου Πολιτικής Κοινωνιολογίας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών με τίτλο «Επιχειρηματικότητα, Κίνδυνοι και Ανταγωνισμός στο Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας».¹

Στο παρόν κείμενο εξετάζονται οι παράγοντες «ρίσκου», οι «κίνδυνοι», οι «διακινδυνεύσεις» και οι «απειλές» για τον σύγχρονο Έλληνα επιχειρηματία που δραστηριοποιείται στο ιστορικό (εμπορικό) κέντρο της Αθήνας. Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής παρουσιάζονται τα ακόλουθα δεδομένα που στηρίζονται στα στατιστικά στοιχεία που εξήχθησαν από τις συνεντεύξεις των μελών της ερευνητικής ομάδας με τους Έλληνες επιχειρηματίες.

2. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια κοινότητα βρίσκεται σε μια περίοδο έντονων αλλαγών και εξελίξεων σε όλους τους τομείς (πολιτική, οικονομία, εγκληματικότητα κ.ά.). Η γρήγορη και πολύπλευρη ανάπτυξη της τεχνολογίας κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα έχει αλλάξει βαθμιαία τους όρους της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, τα βασικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τη διαμόρφωση

---

* Κοινωνιολόγος, κάτοχος Μ.Δ.Ε. ΜΠΣ Εγκληματολογίας, Υποψήφιος Διδάκτορας Εγκληματολογίας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

1. Το εν λόγω έργο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου «Αθήνα και Μετανάστευση: Εμείς και οι “Άλλοι” οι “Άλλοι” κι Εμείς» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (Γ' ΚΠΣ, Αριστεία σε ερευνητικά Ινστιτούτα ΓΤ Ε Τ, 2ος κύκλος, Υπουργείου Ανάπτυξης).

των νέων συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο είναι η παγκοσμιοποίηση όχι μόνο της οικονομίας αλλά και της εγκληματικότητας που σηματοδοτείται από την έξαρση της διεθνούς τρομοκρατίας, τη μετάλλαξη των παραδοσιακών μορφών εγκληματικότητας, διαμορφώνοντας μια νέα, διεθνή τυπολογία του οργανωμένου εγκλήματος, όπου τα σύνορα μιας χώρας δεν αρκούν πλέον για να την αντιμετωπίσουν. Κινούμενοι στο επίπεδο αυτό, έχει καταστεί αντιληπτό ότι το φαινόμενο της μικρομεσοαίας εγκληματικότητας ή της εγκληματικότητας του «δρόμου» (street crime) κατέχει κυρίαρχη θέση στο εσωτερικό των πόλεων. Επιπλέον, έχει γίνει φανερό στις σύγχρονες κοινωνίες και ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα ότι ένα μεγάλο ποσοστό του κόσμου συγκαταλέγει την ανασφάλεια και το φόβο που αισθάνεται για το εγκληματικό φαινόμενο στις γενικότερες συλλογικές αντιδράσεις του, όσον αφορά στην ενδεχόμενη θυματοποίησή του.

Ο αντίκτυπος των αλλαγών στο επίπεδο της εγκληματικότητας ήταν να δημιουργηθεί μια αντίστοιχη κατάσταση «*παγκοσμιοποιημένης ανασφάλειας*», η οποία συντηρείται μέσα από το γενικότερο πλαίσιο της «*κοινωνίας της διακινδύνευσης*» (Beck, 1992' Ανθόπουλος, Κοντιάδης, Παπαθεοδώρου, 2005). Η «*κοινωνία της διακινδύνευσης*»² (risk society), έννοια «*μετανεωτερικού χαρακτήρα*» (Giddens, 2001) οδηγεί σε ένα «*κράτος διαχείρισης κινδύνων*», δηλαδή σε ένα «*κράτος διαχείρισης κρίσεων*», μικρών ή μεγάλων και επίσης σε ένα διεθνές σύστημα διαχείρισης κινδύνων και άρα κρίσεων. Στην εποχή της «*ύστερης νεωτερικότητας*», οι κοινωνίες είναι κοινωνίες βασικά «*ρίσκο*» ή «*κίνδυνου*». Οι «*κίνδυνοι*» και το «*ρίσκο*»³ σχετίζονται

2. Με τον όρο «*κοινωνίες της διακινδύνευσης*» ή «*risk societies*» ο Beck εννοεί τις σημερινές δυτικές κοινωνίες που έχουν μετατραπεί σε ένα απέραντο εργαστήριο όπου κανείς δεν είναι υπεύθυνος για τα συντελούμενα πειράματα. Έτσι, οι πάντες είναι δυνάμει αποδέκτες, θύματα και πρωταγωνιστές ανεξέλεγκτων διακινδυνεύσεων. Κατά συνέπεια, όλοι οι άνθρωποι έχουν εξοικειωθεί με την ιδέα ότι διάγουν βίο ριψοκίνδυνο. Κατά τον Beck, η αίσθηση της διακινδύνευσης ξεκινάει εκεί που τελειώνει η εμπιστοσύνη στην ασφάλεια και η πίστη στη πρόοδο. Έτσι εμφανίζεται ένα μοντέλο συμπεριφοράς που ο Beck ονομάζει «*no-longer-but-not-yet*» (*no longer trust/security, not yet destruction/disaster*). Δηλαδή, οι πολίτες δεν αισθάνονται εμπιστοσύνη και ασφάλεια στο κρατικό μηχανισμό γιατί θεωρούν ότι η ζημιά θα επέλθει αργά ή γρήγορα. Βλ. Beck, 1996.

3. Ο Luhmann επιχειρήσε να διευκρινίσει τη διαφορά ανάμεσα στον κίνδυνο και το ρίσκο-διακινδύνευση (*risk*). Ο κίνδυνος είναι μια εν δυνάμει καταστροφή που μπορεί να επέλθει εξαιτίας αντικειμενικών, εξωτερικών παραγόντων που ο άνθρωπος δεν μπορεί να ελέγξει, ενώ το ρίσκο συνδέεται απόλυτα με τις επιλογές του ατόμου. Ο άνθρωπος αναλαμβάνει κάποιο ρίσκο όταν ξέρει ότι η πράξη του αυτή θα του αποφέρει κάποια κέρδη. Με άλλα λόγια, το ρίσκο το αναλαμβάνει κανείς και επωμίζεται προσωπικά το ενδεχόμενο μελλοντικών ζημιών, ενώ τον κίνδυνο απλά τον υφίσταται. Βλ. Giddens, 2001, σ. 50-54.

άμεσα με την οικονομική εξέλιξη και τους πολιτικούς θεσμούς. Ευρύτερα, επεκτείνονται και στο επίπεδο της ασφάλειας.⁴

Η κατάλυση του κράτους πρόνοιας σε παγκόσμιο επίπεδο συνοδεύτηκε από την παγκοσμιοποίηση της καταστολής και την ενδυνάμωση του παγκοσμιοποιημένου πλέον κράτους ασφάλειας (Πανούσης, 2004, σ. 1156). Αποτέλεσμα των σύγχρονων τάσεων αυστηροποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής αποτελεί η επέκταση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και των νέων τεχνικών-μορφών του μέσα και από την εφαρμογή προληπτικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (Χάιδου, 2003). Διεθνώς, η αστυνομική και δικαστική συνεργασία αποτελεί το βασικό μέσο επίτευξης του στόχου της ασφάλειας εις βάρος ακόμα και της ελευθερίας (Αργυρόπουλος, 2004, σ. 8), στο πλαίσιο του τρόπου λειτουργίας των σύγχρονων κοινωνιών της «διακινδύνευσης» μέσα από την εμφάνιση συνεχώς ανανεούμενων απειλών και κινδύνων. Επιπρόσθετα, καταγράφεται η αύξηση του σωφρονιστικού πληθυσμού, διαπιστώνεται ερευνητικά μια συνεχώς αυξανόμενη τάση τιμωρητικότητας από την πλευρά των πολιτών σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες (μετανάστες, τοξικομανείς, επαίτες κ.λπ.) και καθίσταται αντιληπτή η κλιμάκωση «της έντασης της αστυνόμευσης ως συνέπεια και της αύξησης των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφάλειας, οι οποίες δρουν παράλληλα με την επέκταση των τεχνικών και ηλεκτρονικών μέσων επιτήρησης» (Ζαραφωνίτου, 2004α, σ. 2049).

3. Διαστάσεις και όψεις ανασφάλειας

Η ανασφάλεια αποτελεί μια σύνθετη έννοια της οποίας το εννοιολογικό περιεχόμενο συγκεκριμενοποιείται ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς της. Στην παρούσα μελέτη οι όψεις της ανασφάλειας των Ελλήνων επιχειρηματιών αντανακλώνται μέσα από τις στάσεις τους σχετικά με α) το επίπεδο ασφάλει-

---

4. «Με τον όρο ασφάλεια περιγράφεται εννοιολογικά η κατάσταση στην οποία δεν υπάρχουν κίνδυνοι, η κατάσταση στην οποία αισθάνεται κανείς ότι δεν απειλείται. Η ασφάλεια καθορίζεται, επίσης, από τη δυνατότητα αποτροπής ενός κινδύνου ή μιας απειλής, καθώς και από την εξασφάλιση σιγουριάς και βεβαιότητας απέναντι στην πιθανή επέλευση ενός κακού. Η ασφάλεια συνίσταται σε μια θετική συναισθηματική αναφορά, στο πλαίσιο της οποίας το υποκείμενο είναι πεπεισμένο για τη σταθερότητα και τη διάρκεια της προστασίας που του παρέχεται, ενώ παράλληλα έχει επίγνωση των κινδύνων που θα ενέκλειε η ανατροπή της παραπάνω κατάστασης». Βλ. Παπαθεοδώρου, 2005, σ. 27.

ας της περιοχής λειτουργίας του καταστήματός τους, β) τους κινδύνους για τα εμπορεύματα/προϊόντα τους, και γ) τις απειλές για τα καταστήματά τους.

Ο φόβος του εγκλήματος ορίζεται γενικά «ως το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή των κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις» (Ζαραφωνίτου, 2002, σ. 31-33) και ως εκ τούτου συνδέεται και με τους δείκτες εγκληματικότητας ή θυματοποίησης της περιοχής. Εκδηλώνεται τόσο σε ατομικό επίπεδο, με τη μορφή του φόβου της θυματοποίησης, όσο και σε συλλογικό, ως έλλειψη δημόσιας ασφάλειας (Αλεξιάδης, 1991, σ. 4-5).

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί μια βασική διάκριση μεταξύ φόβου του εγκλήματος (*fear of crime*) και ανησυχίας (*concern*). Στην πρώτη περίπτωση, η ανασφάλεια εντοπίζεται σε ατομικό επίπεδο, εφόσον το υποκείμενο προσλαμβάνει την ύπαρξη σοβαρών απειλών για τη ζωή ή την περιουσία του ιδίου ή του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Στη δεύτερη περίπτωση, η ανασφάλεια είναι γενικότερη και «εστιάζει στην εγκληματικότητα ως κοινωνικό πρόβλημα και όχι ως προσωπική κατάσταση». Στην ανασφάλεια αυτής της μορφής αναφέρονται εκείνοι που εκφράζουν τις γενικότερες τους ανησυχίες μέσα από τη «συμβολικά πυκνή έννοια του εγκλήματος» (Ζαραφωνίτου, 2006α, σ. 1032).

Οι ερωτηθέντες Έλληνες επιχειρηματίες θεωρούν ότι η περιοχή λειτουργίας της επιχείρησής/συγκεκριμένου καταστήματός τους είναι σχετικά ασφαλής σε ποσοστό 33%, καθόλου ασφαλής σε ποσοστό 23%, λίγο ασφαλής σε ποσοστό 18,2%, ενώ ικανοποιητικά ασφαλής σε ποσοστό 13,6% και απόλυτα ασφαλής σε ποσοστό 10,3%. Επιχειρώντας τη συγκέντρωση των ποσοστών στη βάση της διχοτόμησης των μεταβλητών, ασφαλής περιοχή και ανασφαλής περιοχή διαπιστώνεται ότι το 56,7% κρίνει ότι η περιοχή λειτουργίας της επιχείρησής τους είναι ασφαλής.

Προκειμένου να αναδειχθούν οι παράγοντες δημιουργίας της ανασφάλειας ως προς την επιχείρησή τους ερωτήθηκαν τα ίδια τα υποκείμενα σχετικά με τους λόγους που, κατά τη γνώμη τους, θα μπορούσαν να κινδυνεύσουν τα εμπορεύματα/προϊόντα των καταστημάτων τους. Οι τρεις πιο σημαντικοί λόγοι που αναφέρονται είναι: η παρουσία χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών (42,4% των περιπτώσεων), η πληθμελής αστυνομική παρουσία (37,9%) και η αύξηση της εγκληματικότητας στην περιοχή (32,4%). Με μικρότερη συχνότητα καταγραφής ακολουθούν οι παρακάτω λόγοι: η συχνή εμφάνιση μικροκλοπών - τσαντάκηδων και πορτοφολάδων, η αύξηση της εγκληματικότητας γενικά στη χώρα και η δράση συμμοριών. Από τις απαντήσεις των Ελλήνων

επιχειρηματιών σε ερώτηση ελεύθερου συνειρμού, ως *κυριότερες «απειλές» για το κατάστημά τους προσλαμβάνονται*: οι κλοπές κατά πρώτο λόγο, ο ανταγωνισμός κατά δεύτερο και κατά τρίτο η οικονομική κρίση.

Ο εντοπισμός των παραπάνω παραγόντων ως περισσότερο σημαντικών στη διαμόρφωση του αισθήματος της (αν)ασφάλειας των Ελλήνων επιχειρηματιών αναδεικνύει μια γενικότερη ανασφάλεια και ανησυχία για το ρόλο της αστυνομίας στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εγκλήματος,⁵ την έξαρση της μικροεγκληματικότητας και τα σχετιζόμενα με τα ναρκωτικά προβλήματα.

Παρ' όλο που η ανασφάλεια προσδιορίζεται μέσα από την αναφορά στο έγκλημα και τις σχετικές με αυτό απειλές, στην πραγματικότητα διαμορφώνεται από τη δράση πολλών και διαφορετικής προέλευσης παραγόντων, κατά τρόπο ώστε ο φόβος του εγκλήματος να αντανakλά τις γενικότερες ανασφάλειες των πολιτών οι οποίες συνδέονται τόσο με την ποιότητα της ζωής και τους πραγματικούς κίνδυνους όσο και με την αμφισβήτηση της ικανότητας των αρμοδίων υπηρεσιών για παροχή αποτελεσματικής προστασίας (Ζαραφωνίτου, 2002, σ. 33).

Η αναφορά σε «σημάδια αντικοινωνικότητας/αταξίας», όπως είναι η παρουσία χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών και η συχνή εμφάνιση μικροκλεπτών - τσαντάκηδων και πορτοφολάδων εντάσσονται στις προσεγγίσεις της αποκαλούμενης περιβαλλοντικής και κοινωνικής «αταξίας», που παραπέμπει στη θεωρητική προσέγγιση των «σπασμένων τζαμιών» (Wilson and Kelling, 1982), και η οποία συσχετίζεται με το αίσθημα ανασφάλειας.

Ειδικότερα σε μία ερώτηση που τέθηκε στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έρευνας θυματοποίησης αναφορικά με τα ναρκωτικά, οι Έλληνες καταλαμβάνουν επίσης την πρώτη θέση με ποσοστό 42% μεταξύ όλων των Ευρωπαίων που απαντούν ότι «συχνά ή αρκετά συχνά, μέσα στους τελευταίους δώδεκα μήνες, ήρθαν σε προσωπική επαφή με προβλήματα που συνδέονται με τα ναρκωτικά, στην περιοχή κατοικίας τους (δηλαδή είδαν ανθρώπους να κάνουν χρήση ή διακίνηση, ή σύριγγες χρησιμοποιούμενες κ.λπ.). Αξίζει να σημειωθεί ότι ο μέσος όρος ήταν 17% (Ζαραφωνίτου, 2006α, σ. 1037). Η κατάσταση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις προαναφερθείσες ελληνικές έρευνες για το φόβο του εγκλήματος. Σύμφωνα, μάλιστα, με τα δεδομένα του 2004, ως «σημαντικότερες απειλές» ιεραρχούνται: τα ναρκωτικά, οι ληστείες και

---

5. Σε γενικές γραμμές η εμπειρική διερεύνηση των σχέσεων κοινού-αστυνομίας έχει εντοπίσει ένα αρκετό προβληματικό πλαίσιο που ανατροφοδοτείται συνεχώς τόσο από την πλευρά των πολιτών όσο και των αστυνομικών. Αναλυτικότερα για τα πορίσματα των σχετικών ερευνών με αυτήν την προβληματική, βλ. Χρ. Ζαραφωνίτου, 2004β.

διαρρήξεις και οι σεξουαλικές επιθέσεις. Επιπλέον, ως σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα οι κάτοικοι της Αθήνας ιεραρχούν τα ναρκωτικά, τους μετανάστες, την ανεργία και στην τέταρτη θέση την εγκληματικότητα γενικά (Ζαραφωνίτου, 2004γ).

4. Εμπειρίες θυματοποίησης

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάστηκε η ανασφάλεια των Ελλήνων επιχειρηματιών. Στη συνέχεια καταγράφεται η ευάλωτη θέση των επιχειρήσεων κυρίως ως θυμάτων (ή πιθανών θυμάτων) αδικημάτων κατά της περιουσίας /ιδιοκτησίας, αλλά και κατά προσώπων. Ειδικότερα, παρουσιάζονται στατιστικά δεδομένα σχετικά με α) την εμπειρία άμεσης και έμμεσης θυματοποίησης,⁶ β) τα αδικήματα θυματοποίησης, γ) τους δράστες των αδικημάτων και δ) την εθνικότητα των δραστών.

Αρχικά πρέπει να σημειωθεί ότι ο εμπορικός τομέας υφίσταται περισσότερες θυματοποιήσεις αφού πλήττεται μετωπικά από την αύξηση της εγκληματικότητας. Διεθνής δημοσκόπηση θυματοποίησης που έλαβε χώρα το 1993-1994 σε οκτώ ευρωπαϊκές χώρες καταδεικνύει ότι το ποσοστό των διαρρήξεων στο εμπόριο λιανικής είναι 10 φορές μεγαλύτερο απ' ό,τι στις κατοικίες (Cusson, 2002, σ. 307).

4.1. Εμπειρία άμεσης θυματοποίησης

Η «εμπειρία άμεσης θυματοποίησης» των ερωτηθέντων Ελλήνων επιχειρηματιών αποτυπώθηκε στην ακόλουθη ερώτηση: «*Στο δικό σας κατάστημα / επιχείρηση συνέβη κάποια παράνομη ενέργεια (προσβολή – επίθεση)*». Το 39,8% των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι έχουν βιώσει την αρνητική αυτή εμπειρία.

Αναφορικά με τα είδη των προσβολών που δηλώθηκαν, πρόκειται κυρίως για κλοπές (73,6% των περιπτώσεων), διαρρήξεις/ληστείες (34,3%), καταστροφές (15,7%), βανδαλισμούς (13%), και έπονται με μικρότερα ποσοστά οι προσβολές οικονομικής φύσεως (πλαστογραφίες/χρήσεις πλαστών - κίβδηλων νομισμάτων, απάτες και ακάλυπτες επιταγές). Το 36,1% των Ελλήνων επιχειρηματιών που τα καταστήματά τους υπέστησαν κάποια

---

6. Βλ. όσα αναλυτικά αναφέρονται για τη θυματολογία και τις όψεις θυματοποίησης στο Β. Αρτινοπούλου, Α. Μαγγανάς, 1996.

από τις προαναφερθείσες προσβολές εκτιμούν ότι οι δράστες ανήκουν σε μεικτές ομάδες Ελλήνων και αλλοδαπών. Περισσότεροι θεωρούν ότι οι δράστες των εν λόγω προσβολών είναι μόνο Έλληνες (25,5%) απ' ό,τι αλλοδαποί (16,2%). Σχετικά με την εθνικότητα των εμπλεκόμενων δραστών των παραπάνω προσβολών, οι Έλληνες επιχειρηματίες δηλώνουν ότι πρόκειται για Αλβανούς (23,9% των απαντήσεων), Βαλκάνιους γενικώς (8,8%), Ρουμάνους (7,1%), Ρώσους (4,4%), Πακιστανούς (4,4%), Ασιάτες (4,4%) και ακολουθούν οι υπόλοιπες δηλωθείσες εθνικότητες με μικρότερα ποσοστά.

4.2. Εμπειρία έμμεσης θυματοποίησης

Στη βάση της μελέτης της κατά δήλωση θυματοποίησης έχει διαπιστωθεί ερευνητικά ότι η γνώση αντίστοιχων εμπειριών ατόμων που προέρχονται από τον οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο του υποκειμένου (έμμεση θυματοποίηση), που στην προκειμένη περίπτωση είναι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή, επηρεάζει τη σχετική με το έγκλημα ανασφάλεια, την ένταση του φόβου του εγκλήματος και τις στάσεις των πολιτών σε γενικότερα ζητήματα οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής φύσεως.

Η ανάλυση των δεδομένων κατέδειξε ένα σημαντικό ποσοστό εμπειριών έμμεσης θυματοποίησης καθώς η πλειονότητα (57,8%) των Ελλήνων επιχειρηματιών έχει αντιληφθεί παράνομες ενέργειες κατά καταστημάτων/επιχειρήσεων στην περιοχή του καταστήματος/επιχείρησής τους. Η κατανομή των συχνοτήτων υποδεικνύει ότι αυτές συμβαίνουν αρκετά συχνά σε ποσοστό 31,8% των απαντήσεων, συχνά σε ποσοστό 28%, σπάνια σε ποσοστό 26,8% και πολύ συχνά σε ποσοστό 12,4%. Συνεπώς, τα κρούσματα αυτά αποτελούν συνηθισμένο φαινόμενο στην καθημερινότητα των Ελλήνων επιχειρηματιών του ιστορικού κέντρου της Αθήνας.

Οι παράνομες ενέργειες που δηλώνονται από τους Έλληνες επιχειρηματίες είναι οι κλοπές (σε ποσοστό 73,9% των περιπτώσεων), οι διαρρήξεις - ληστείες (58%), οι βανδαλισμοί (26,8%), οι καταστροφές (15,6%), οι δολιοφθορές (9,2%), και έπονται με μικρότερα ποσοστά αδικήματα οικονομικής φύσεως (πλαστογραφίες/χρήσεις πλαστών - κίβδηλων νομισμάτων, απάτες και ακάλυπτες επιταγές). Σε ό,τι αφορά τους δράστες των παράνομων αυτών ενεργειών οι Έλληνες επιχειρηματίες υποστηρίζουν ότι είναι μεικτές ομάδες που αποτελούνται από Έλληνες και αλλοδαπούς σε ποσοστό 49,4%, ότι οι δράστες είναι αλλοδαποί σε ποσοστό 15,9% και ότι οι δράστες είναι Έλληνες σε ποσοστό 12,4%. Η εθνικότητα των δραστών που φαίνεται να κυ-

ριαρχεί ως προς την τέλεση των παράνομων ενεργειών είναι η αλβανική σε ποσοστό 28,8%. Η δεύτερη κατά σειρά εθνικότητα είναι η ρουμάνικη, συγκεντρώνοντας το 12,7% των απαντήσεων και έπονται οι υπόλοιπες με μικρότερα ποσοστά.

Η διερεύνηση της έμμεσης θυματοποίησης πραγματοποιήθηκε μέσα και από άλλη μία ερώτηση, στην οποία οι Έλληνες επιχειρηματίες, σε ποσοστό 52,1%, δηλώνουν ότι έχουν υποπέσει στην αντίληψή τους κρούσματα επιθέσεων κατά προσώπων στην περιοχή του καταστήματος/επιχείρησής τους. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτωμένων, τα ποσοστά συχνότητας τέτοιων κρουσμάτων κατανέμονται στις κατηγορίες της μεταβλητής ως 27,6% αρκετά συχνά, 25,1% πολύ συχνά, 24,4% συχνά και 21,6% σπάνια. Και στην περίπτωση των επιθέσεων κατά των προσώπων η συχνότητα αναφοράς τους είναι ιδιαίτερα υψηλή. Κατά την εκτίμησή τους, οι λόγοι για τους οποίους διαπράττονται αυτές οι επιθέσεις είναι: η κλοπή/ληστεία (65,4% των απαντήσεων), τα χρήματα ή γενικότερα οι οικονομικοί λόγοι (23,7%), τα ναρκωτικά (13,1%) και ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά οι παρεξηγήσεις/καβγάδες, οι τρομοκρατικές ενέργειες και οι πορείες/διαδηλώσεις-απεργίες. Αναφορικά με τους δράστες αυτών των επιθέσεων, το 50,9% των αποκρινόμενων επιχειρηματιών δηλώνουν ότι αυτοί ανήκουν κυρίως σε μεικτές ομάδες Ελλήνων-αλλοδαπών, δεύτερον ότι είναι αλλοδαποί (22,3%) και τρίτον ότι είναι Έλληνες (11,3%). Ως προς την εθνικότητα των αλλοδαπών δραστών οι επιχειρηματίες πιστεύουν ότι πρόκειται για Αλβανούς (31,9% των περιπτώσεων), Βαλκάνιους γενικώς (11,1%), Ρουμάνους (10,6%), Ρώσους (8,2%), Πακιστανούς (6,3%) και έπονται οι υπόλοιπες εθνικότητες με μικρότερα ποσοστά.

Οι βασικές διαπιστώσεις που προκύπτουν από τα παραπάνω ευρήματα συμπυκνώνονται στα εξής:

1. Το καταγεγραμμένο ποσοστό άμεσης θυματοποίησης κινείται σε υψηλά επίπεδα.
2. Το ποσοστό της άμεσης θυματοποίησης είναι αρκετά μικρότερο από εκείνα των περιπτώσεων της έμμεσης θυματοποίησης.
3. Η συχνότητα καταγραφής των αναφερόμενων περιστατικών θυματοποίησης είναι αρκετά υψηλή.
4. Αναφορικά με τα είδη των αδικημάτων που δηλώνονται στις περιπτώσεις της άμεσης και έμμεσης θυματοποίησης παρατηρείται ότι υπερτερεί η κατηγορία των αδικημάτων κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές, διαρρήξεις και ληστείες). Πρόκειται για τη λεγόμενη «μικρή εγκληματικότητα», η οποία συνδέεται με το αίσθημα καθημερινής ανασφάλειας των πολιτών. Επιχειρώντας μια συγκριτική ανάλυση των στατιστικών δεικτών εγκληματικότητας

από το 2000 έως το 2007, διαπιστώνεται ότι τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας αποτελούν ένα μεγάλο μέρος της συνολικής εγκληματικότητας και παρουσίασαν συνεχή αύξηση από το 2000 έως το 2007. Αναλυτικότερα, οι ληστείες τραπεζών σημείωσαν τη σημαντικότερη αύξηση (352,2%), ενώ οι λοιπές ληστείες κατά 79,2% και οι κλοπές-διαρρήξεις κατά 29,6%.

5. Οι δράστες των αναφερόμενων παράνομων ενεργειών στις περιπτώσεις της έμμεσης θυματοποίησης ανήκουν κατά πρώτο λόγο σε μεικτές ομάδες Ελλήνων-αλλοδαπών, κατά δεύτερο λόγο στο ότι είναι αλλοδαποί και κατά τρίτο λόγο στο ότι είναι Έλληνες. Στην περίπτωση της άμεσης θυματοποίησης, οι Έλληνες κατατάσσονται στη δεύτερη θέση και στην τρίτη οι αλλοδαποί.
6. Η εθνικότητα των δραστών που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των Ελλήνων επιχειρηματιών κυριαρχεί ως προς την τέλεση των παράνομων ενεργειών είναι η αλβανική.

Με γνώμονα τα παραπάνω παρατηρούμε ότι η ευθύνη για τη δημιουργία ποικίλων κοινωνικών προβλημάτων καθώς και για την αύξηση της εγκληματικότητας αποδίδεται στους μετανάστες. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι κοινωνικές ανησυχίες εκλαμβάνονται και αντιμετωπίζονται όλο και περισσότερο ως ανασφάλειες που οφείλονται κατά κύριο στο φαινόμενο της μετανάστευσης (Ζαραφωνίτου, 2006β, σ. 268). Η εικόνα αυτή επαληθεύεται και στην ελληνική πραγματικότητα, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από την εμπειρική διερεύνησή της. Συγκεκριμένα, οι σχετικές με το φόβο του εγκλήματος έρευνες (Ζαραφωνίτου, 2000α, σ. 518, και 2002, σ. 127) έχουν καταγράψει το μεγάλο αριθμό μεταναστών ως έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες δημιουργίας ή/και έντασης του εν λόγω συναισθήματος μεταξύ των Ελλήνων πολιτών. Ανάλογα πορίσματα κατέγραψε και η εθνική έρευνα σε θύματα εγκλημάτων (Καρύδης, 2004), στην οποία επισημαίνεται η στερεοτυπική σύνδεση της μετανάστευσης με την εγκληματικότητα.

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, το αρνητικό στερεότυπο του μετανάστη έχει υιοθετηθεί κυρίως για τους Αλβανούς, στους οποίους αποδίδουν την ευθύνη για την έξαρση της εγκληματικότητας. Αν και η εικόνα αυτή δεν επιβεβαιώνεται εξετάζοντας την καταγεγραμμένη συμμετοχή των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα, ωστόσο, είναι βαθιά εδραιωμένη στις συλλογικές αντιλήψεις του κοινού. Οι αλλοδαποί και, κατά κύριο λόγο, οι παράνομοι μετανάστες εκλαμβάνονται ως βασικός παράγοντας δημιουργίας φόβου του εγκλήματος και της σχετικής με αυτό ανασφάλειας. Ειδικότερα, το στερεότυπο του «επικίνδυνου» αλλοδαπού αντανακλάται μέσα από σχετικές έρευνες που μελετούν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις για το έγκλημα και τον εγκληματία.

Συγκεκριμένα, η αναπαράσταση του εγκληματία έχει τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα «βίαιος και επικίνδυνος κακοποιός, ξένος/Αλβανός, περιθωριακός, φτωχός, ψυχικά, διανοητικά ή σεξουαλικά παρεκκλίνων, ο οποίος πρέπει να τιμωρηθεί πολύ αυστηρά» (Ζαραφωνίτου, Μαντόγλου, 2000, σ. 112).

5. Μέτρα ασφάλειας και περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος

Σύμφωνα με τις κατανομές των ποσοστών της έρευνας του ΕΚΚΕ, το 50,8% των Ελλήνων επιχειρηματιών έχει ασφαλίσει τα εμπορεύματα – προϊόντα της επιχείρησής του σε κάποια ασφαλιστική εταιρεία. Οι λόγοι για τους οποίους έχουν ασφαλίσει τα εμπορεύματα/προϊόντα τους ιεραρχούνται ως εξής: οι κλοπές (76,5% των περιπτώσεων), οι φωτιές (75,4%), οι σεισμοί (38,3%) και οι θεομηνίες (33%). Περισσότεροι από τους μισούς (52,5%) Έλληνες επιχειρηματίες κρίνουν απαραίτητο να ασφαλίζουν τα προϊόντα τους για κλοπή. Η στάση τους αυτή συναρτάται άμεσα με τα αδικήματα που δηλώθηκαν στις περιπτώσεις της άμεσης και έμμεσης θυματοποίησης, που είναι κατά κύριο λόγο εκείνα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές και διαρρήξεις - ληστείες). Οι ερωτώμενοι Έλληνες επιχειρηματίες ιεραρχούν τους λόγους για τους οποίους κατά την εκτίμησή τους πρέπει να ασφαλίζονται τα προϊόντα τους σε περίπτωση κλοπής ως εξής: «γιατί πραγματοποιούνται πολλές κλοπές», «για ασφάλεια/προστασία», «για τη λήψη της αποζημίωσης», «λόγω εγκληματικότητας/κινδύνου», «γιατί είναι απαραίτητο/αναγκαίο», «γιατί είναι πιθανό να συμβεί», «για προληπτικούς λόγους/πολλοί κίνδυνοι», «λόγω είδους προϊόντων» κ.λπ.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι τα θύματα κλοπών και διαρρήξεων δεν ικανοποιούνται από την προσφυγή στο κρατικό τυπικό σύστημα ελέγχου εξαιτίας των προβλημάτων που αναδεικνύονται στη διαλεύκανση των συναφών αδικημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, *«μέτρα ιδιωτικής ασφάλισης –για όσους μπορούν οικονομικά να ανταπεξέλθουν στο κόστος– κρίνονται πλέον απαραίτητα τόσο για το ζήτημα της ασφάλειας όσο και της αποζημίωσης. Ως αποτέλεσμα, οι κανονισμοί και οι νόμοι της ιδιωτικής ασφάλισης καθίστανται σημαντική πηγή ρύθμισης της συμπεριφοράς των πιθανών θυμάτων με τη μεταφορά τόσο της ευθύνης ελαχιστοποίησης των πιθανοτήτων θυματοποίησης καθώς και της ipso facto ποσότητας της εγκληματικής δραστηριότητας στα ίδια τα θύματα, γεγονός που υποδεικνύει μια ακόμη δια-θεσμική αλλοτρίωση ανάμεσα στις σφαίρες του δημοσίου και του ιδιωτικού»* (Τσίγκανου, 2009).

Σε γενικές γραμμές, τα καταστήματα των Ελλήνων επιχειρηματιών διαθέτουν αποθηκευτικούς χώρους (69,4% των περιπτώσεων), πυρασφάλεια (56,4%), εξόδους ασφαλείας (28%) και ανελκυστήρα (11,4%). Σε ό,τι αφορά τα μέτρα ασφαλείας τα καταστήματα διαθέτουν σιδερένια ρολά (53,8% των περιπτώσεων), συναγερμό (46,6%), ασφάλιση των προϊόντων (38,9%), πόρτα ασφαλείας (23,8%), σιδεριά (23,2%), κάμερες - video ασφαλείας (19,3%), αντικλεπτική προστασία εμπορευμάτων (18,4%), προσωπικό ιδιωτικής ασφαλείας (security) (12,9%) και αλεξίσφαιρα τζάμια (4,8%).

Οι λόγοι για τους οποίους οι Έλληνες επιχειρηματίες κρίνουν απαραίτητο τα καταστήματά τους να διαθέτουν προσωπικό ιδιωτικής ασφαλείας είναι κυρίως η «ασφάλεια/προστασία των επιχειρήσεών τους», «η αποφυγή κλοπής» και η «έλλειψη αστυνόμευσης». Σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το προσωπικό ιδιωτικής ασφαλείας σε μόνιμη βάση, ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις για αστυνόμευση και μόνο όταν χτυπάει ο συναγερμός. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (75,3%) που δεν έχει στη διάθεσή της προσωπικό ιδιωτικής ασφαλείας, δεν είναι θετικά προσκείμενη να αποκτήσει μελλοντικά, σε αντίθεση με το 10,6%. Αυτοί που δεν έχουν προσωπικό ιδιωτικής ασφαλείας αλλά θα ήθελαν να διαθέτουν στηρίζουν την στάση τους κυρίως στους παρακάτω λόγους: «ασφάλεια/προστασία της επιχείρησής τους», «αποφυγή κάποιων κλοπής», «ανεπαρκής αστυνόμευση» και «έξαρση της εγκληματικότητας».

Στη βάση των όσων αναφέρθηκαν καθίσταται αντιληπτό ότι κυρίαρχο χαρακτηριστικό του μοντέρνου κοινωνικού ελέγχου είναι η «εμπορευματοποίηση» της ασφαλείας, η οποία έχει ως άξονές της, αφ' ενός, την ανάπτυξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας (ΙΕΠΥΑ) και, αφ' ετέρου, την περιστασιακή πρόληψη μέσω της επέκτασης των τεχνικών και ηλεκτρονικών μέσων επιτήρησης (Παπαθεοδώρου, 2009). Οι στρατηγικές περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος (situational crime-prevention strategies) αποσκοπούν στη ρύθμιση της συμπεριφοράς ποικίλων πληθυσμών ομάδων προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι ευκαιρίες για την εμφάνιση εγκληματικών δραστηριοτήτων (Clarke, 1992).

Για να αντιμετωπιστεί η συνεχώς αυξανόμενη μικρή εγκληματικότητα στις πόλεις και να μειωθεί το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών, η προσφυγή τους στις ΙΕΠΥΑ θεωρείται, μεταξύ των άλλων πρακτικών αντιμετώπισης του φαινομένου, ως η πιο διαδεδομένη (Παπαθανασόπουλος, 1998).⁷ Ο κα-

---

7. Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα παρατηρείται η εκτεταμένη χρησιμοποίηση των ΙΕΠΥΑ, τόσο από την πλευρά των πολιτών, όσο και από την πλευρά του κράτους, των δήμων, πολυεθνικών και εμπορικών καταστημάτων. Βλ. Ε. Παπαθανασόπουλος, 1998 και 2000.

τάλογος των υπηρεσιών που είναι σε θέση να προσφέρουν οι εν λόγω εταιρείες είναι μεγάλος, ξεκινώντας από συστήματα συναγερμού, πόρτες ασφαλείας, κάμερες ασφαλείας έως και ανθρώπινο δυναμικό (Παπαθανασόπουλος, 2000).

Η αναποτελεσματικότητα της αστυνομίας στο τομέα αντιμετώπισης της εγκληματικότητας σε συνδυασμό με το φόβο του εγκλήματος και την ανασφάλεια οδηγούν τους κατοίκους και, στην προκειμένη περίπτωση, τους επιχειρηματίες να λαμβάνουν ατομικές πρωτοβουλίες στον τομέα της περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος, όπως αυτές που αναφέρθηκαν. Ωστόσο, η ευρεία χρήση των μέσων αυτών δημιουργεί σοβαρούς προβληματισμούς σε σχέση με την αποτελεσματικότητα και τις συνέπειές της. Ειδικότερα, η χρήση αυτών των μέσων από εύπορους κατά κανόνα επιχειρηματίες δημιουργεί κάσμα και όξυνση των ανισοτήτων μεταξύ των πλούσιων οικονομικά τάξεων και των οικονομικά ασθενέστερων. Μια άλλη σοβαρή συνέπεια είναι η «ιδιωτικοποίηση» της ασφάλειας, η αντιμετώπιση δηλαδή της ασφάλειας ως ενός καταναλωτικού αγαθού και η ανάπτυξη ιδιωτικών πεδίων διαχείρισης του φόβου και της ανασφάλειας (Παπαθεοδώρου, 2005, σ. 21-22). Πλέον πα η ευθύνη διαχείρισης της μικροεγκληματικότητας έχει μετατεθεί από την κρατική αστυνομία στην ιδιωτική. Συνεπώς, η ανάπτυξη της ιδιωτικής ασφάλειας στο πεδίο του κοινωνικού ελέγχου είχε ως συνέπεια, αφ' ενός, τον περιορισμό του ρόλου του κράτους και, αφ' ετέρου, μια αυξημένη ζήτηση για εξατομικευμένη ασφάλεια. Στο πλαίσιο αυτό, βάσιμα μπορεί να υποστηριχθεί ότι όσο αναπτύσσεται ο τομέας της ιδιωτικής ασφάλειας τόσο συχνότερα θα δημιουργούνται συγκρούσεις αρμοδιοτήτων μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής αστυνομίας (Μαγγανάς, 2004).

Ένας βασικός προβληματισμός που ανακύπτει στη βάση των όσων λέχθηκαν αφορά το γεγονός ότι στην Ελλάδα η μέχρι τώρα λειτουργία των ΙΕΠΥΑ χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ενός σαφώς προσδιορισμένου νομοθετικού πλαισίου.⁸ Ο νέος νόμος (ν. 3707/2008 ΦΕΚ 209/Α'/8.10.2008), με τίτλο: «Ρύθμιση θεμάτων ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας

---

8. Η πρώτη νομοθετική απόπειρα καθορισμού ενός στοιχειώδους πλαισίου λειτουργίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας (ΙΕΠΥΑ) έγινε με το νόμο 2518/1997, ο οποίος όρισε προϋποθέσεις λειτουργίας και το αντικείμενο των υπηρεσιών που μπορούν να παρέχουν οι επιχειρήσεις αυτές και εισήγαγε ένα σύστημα εποπτείας και ελέγχου τους για να είναι σύννομη η λειτουργία τους. Εκτενέστερα για το νόμο αυτό, βλ. Ε. Παπαθανασόπουλος, 1998 και 2000. Ακολούθησαν οι νόμοι 2622/1998 (Α'-138), 2801/2000 (Α'-46), 3103/2003 (Α'-23) και 3206/2003 (Α'-298), με τους οποίους τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν οι δια-

και γραφείων ιδιωτικών ερευνών», θέτει τους άξονες προσδιορισμού της δράσης τους προκειμένου να μη λειτουργούν σε θολό θεσμικό τοπίο.⁹

6. Αντί επιλόγου

Στην παρούσα μελέτη επιχειρήθηκε η διερεύνηση της (αν)ασφάλειας ως κοινωνικού προβλήματος στο πλαίσιο επανεξέτασης των διακινδυνεύσεων, κινδύνων και απειλών, όπως εκλαμβάνονται από τους Έλληνες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στο ιστορικό (εμπορικό) κέντρο της Αθήνας.

Συμπερασματικά, αναδεικνύεται και εμπειρικά ότι στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία οι έννοιες της *ασφάλειας*, του *ρίσκου* και της *απειλής* ίσως να αποκτούν ένα ιδιότυπο περιεχόμενο που διευκολύνει τη μεταφορά «κινδύνων» από το οικονομικό στο ποινικό πεδίο με σημαντικές προεκτάσεις και συνέπειες για το δίπολο *επιχειρηματικότητα – αίσθημα ασφάλειας*.¹⁰

Αναμφισβήτητα, η αύξηση των εκδηλώσεων βίας στο σύγχρονο αστικό χώρο ανέτρεψε την ως τώρα διαμορφωμένη σχέση ασφάλειας – ανασφάλειας μέσα σ' αυτόν. Στη βάση της άποψης αυτής, μπορούν να διατυπωθούν κάποιες γενικές διαπιστώσεις, σύμφωνα με τις οποίες υποστηρίζεται ότι ο σύγχρονος αστικός χώρος ως χωροκοινωνικός σχηματισμός, μέσα από τις συνεχείς μεταλλάξεις, εκθέτει τους κατοίκους του σε κίνδυνους θυματοποίησης περισσότερο απ' ό,τι τους προστατεύει, (Νικολαΐδου, 2000, σ. 108). Η καθημερινότητα των πολιτών φορτώνεται με ανεξέλεγκτους κινδύνους. Ως εκ τούτου, κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα θυματοποίησής του μέσα στον αστικό χώρο (Νικολαΐδου, 2000). Υπό το πρίσμα αυτό και κινούμενοι στο πλαίσιο της κοινωνίας της διακινδύνευσης, οι κάτοικοι των σύγχρονων αστικών μεγαλουπόλεων αποτελούν σήμερα τα «εν δυνάμει» θύμα-

---

τάξεις του ν. 2518/1997, προκειμένου να αντιμετωπισθούν κενά και αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά την εφαρμογή.

9. Ο νέος νόμος έτσι όπως διαμορφώθηκε προβλέπει μεταξύ άλλων: 1. τον επανακαθορισμό των προϋποθέσεων λειτουργίας των ΙΕΠΥΑ και των υπηρεσιών που αυτές παρέχουν, υπό όρους διαφάνειας και αποτροπής καταστρατηγήσεων 2. την καθιέρωση σειράς εγγυήσεων για ουσιαστικότερους και αποτελεσματικότερους ελέγχους της δραστηριότητας των ΙΕΠΥΑ 3. τη μέριμνα για την προστασία και την ασφάλεια του προσωπικού το οποίο απασχολείται στις ανωτέρω επιχειρήσεις και 4. τη θωράκιση του κοινωνικού συνόλου, ιδίως μέσω του σαφούς καθορισμού αυστηρών όρων για τη χορήγηση αδειών οπλοφορίας και οπλοκατοχής στο προσωπικό των επιχειρήσεων παροχής ασφαλείας.

10. Βλ. σχετική επιχειρηματολογία και στο Τσίγκανου Ι. 2009.

τα μιας γενικευμένης βίας. Συνέπεια των παραπάνω καταστάσεων είναι η όξυνση των συναισθημάτων άγχους, ανασφάλειας και δυσαρέσκειας που νιώθουν οι πολίτες.

Οι παραπάνω θεωρήσεις επιβεβαιώνονται από την έξαρση των κρουσμάτων βίας και εγκληματικότητας, που έχουν ενταθεί τον τελευταίο καιρό,¹¹ με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και την πολιτεία να αδυνατούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά. Στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας, το 75% των επιχειρηματιών ή καταστηματαρχών δηλώνουν ανασφάλεια και αισθάνονται ευάλωτοι στην οικονομική συγκυρία. Αναλυτικότερα, τέσσερις στους δέκα επιχειρηματίες της Αθήνας χαρακτηρίζουν απογοητευτικό το τζίρο τους την τελευταία πενταετία. Από την αρχή του 2007 το 87% των επαγγελματιών είχε διαβλέψει την κρίση, ενώ σχεδόν κατά 50% αυτή αποδίδεται στην επιχειρηματική πολιτική του κράτους. Σύμφωνα με τον επιχειρηματικό κόσμο, σε ποσοστό 58%, ο τρόπος διαμόρφωσης της αγοράς σε θέματα ανταγωνισμού έχει αρνητικές επιπτώσεις στην άσκηση της ελληνικής επιχειρηματικότητας.

Αναμφισβήτητα, η οικονομική κρίση ήταν και είναι ένα μεγάλο πρόβλημα για την ελληνική κοινωνία και αγορά· επίσης, οι εικόνες χάους από το κέντρο της Αθήνας με τις καταστροφές και τις απανωτές διαδηλώσεις και τα επεισόδια έχουν προβληματίσει τους καταναλωτές, οι οποίοι αποφεύγουν τα κεντρικά καταστήματα. Ως εκ τούτου, η οικονομική κρίση, αφ' ενός, και το αίσημα ανασφάλειας των καταναλωτών, αφ' ετέρου, εξαιτίας των παρατεταμένων επεισοδίων, επηρεάζουν καταλυτικά την εμπορική κίνηση και έχουν προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά στις επιχειρήσεις.

Πίσω από την έξαρση των φαινομένων βίας και ανομίας δεν υποκρύπτεται μόνο η οικονομική κρίση και οι κοινωνικές της προεκτάσεις, αλλά κυρίως η κατάρρευση ενός ολόκληρου συστήματος θεσμών και αξιών. Απόρροια των παραπάνω είναι η διαμόρφωση ενός έντονου αισθήματος ανασφάλειας που οδηγεί στη συγκρότηση μιας «κουλτούρας φόβου». «Υπό τις συνθήκες αυτές, η εμπέδωση μιας “κουλτούρας ελέγχου”, όπου οι τρομοκρατημένοι πολίτες παραιτούνται οικειοθελώς από βασικά κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, απέχει μόλις ένα βήμα» (Καρύδης, 2009, σ. 15). Η εξέλιξη αυτή δεν πρέπει να επιτραπεί από την ελληνική κοινωνία.

Εν κατακλείδι, απώτερος στόχος της μελέτης αυτής δεν ήταν η διατύπωση γενικεύσιμων συμπερασμάτων, αλλά η παρουσίαση των δεδομένων της

---

11. Ο κύκλος βίας άνοιξε το Δεκέμβριο του 2008 και διευρύνεται όλο και περισσότερο, εντείνοντας το κλίμα της καθημερινής βίας.

έρευνας, μέσα από τα οποία μπορούν να «γεννηθούν» προβληματισμοί και κριτικές επιστημονικές, που αξίζει να διερευνηθούν εις βάθος μέσα από τη διεξαγωγή έρευνας σε πανελλαδική διάσταση και με συγκριτική προοπτική.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάδης Στ., 1991, «Ο φόβος του εγκλήματος. Κατάσχεση ενός ερευνητικού Προγράμματος», στο *Αφιέρωμα στη μνήμη του Η. Δασκαλάκη*, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, σ. 3-20.
- Αργυρόπουλος Χρ., 2004, «Από τη “σιγουρότητα” στην ασφάλεια ή από τη νομιμότητα στη σκοπιμότητα», εισήγηση στο Συνέδριο *Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια, προς τιμή του Καθηγητή Ι. Μανωλεδάκη*, Θεσσαλονίκη.
- Αρτινοπούλου Β., Μαγγανάς Α., 1996, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Beck U., 1996, *Η επινόηση του πολιτικού. Για μια θεωρία του ανακλαστικού εκσυγχρονισμού*, (μτφ. Κ. Καβουλάκου), Αθήνα, Νέα Σύνορα-Λιβάνης.
- Cusson M., 2002, *Σύγχρονη Εγκληματολογία*, (μτφ. Η. Σαγκουνίδου - Δασκαλάκη), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Digneffe F., 2000, «Αίσθημα ανασφάλειας, παραβατικότητα και κοινωνικός αποκλεισμός», (μτφ. Γ. Π. Νικολόπουλος), *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 8-9, σ. 890-892.
- Giddens A., 2001, *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, (επιμ. Γ. Λυκιαρδόπουλος, μτφ. Γ. Μερτίκας), Αθήνα, Κριτική.
- Καρύδης Β., 1996, *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Καρύδης Β., 2004, *Η αθέατη εγκληματικότητα. Εθνική θυματολογική έρευνα*, Αθήνα, Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Καρύδης Β., 15/03/2009, «Η κουλτούρα του φόβου», *Καθημερινή*, σ. 15.
- Λαμπροπούλου Ε., 2001, *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, Κριτική.
- Λαμπροπούλου Ε., 2002, «Κοινωνίες σε κίνδυνο και «αίσθημα» ανασφάλειας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 5, σ. 556-560.
- Μαγγανάς Α., 2001, «Η ιδιωτική ασφάλεια (private security). Προβληματισμοί και επιστημονικές», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 3, σ. 274-284.
- Νικολαΐδου Σ., 2000, «Κοινωνικές διαστάσεις του φαινομένου της ανασφάλειας και προσδιορισμός της έννοιας του θύματος στον αστικό χώρο», στο Η. Δασκαλάκη, Δ. Π. Παπαδοπούλου, Δ. Τσαμπαρλή, Ι. Τσίγκανου και Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλία Δασκαλάκη*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σ. 107-119.

- Πανούσης Γ., 2003, «*Η εγκληματολογία στην εποχή της αβεβαιότητας. Χάος, διακινδύνευση και έγκλημα*», *Εγκληματο-λογικά*, τόμ. 25, Αθήνα - Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Πανούσης Ι., 2004, «Ανασφάλεια, το «σκιάτρο» της παγκοσμιοποίησης», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 10, σ. 1153-1165.
- Παπαθανασόπουλος Ε., 1998, «Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στην πρόληψη της εγκληματικότητας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 4, σ. 355-358.
- Παπαθανασόπουλος Ε., 2000, «Προσφορά ιδιωτικής περιπολίας από επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και το νέο νομικό πλαίσιο λειτουργίας τους», στο Ν. Κουράκης (εκδ. επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική II, Ποινικά 59*, Αθήνα - Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας, σ. 373- 379.
- Παπαθεοδώρου Θ., 2005, *Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση*, (2^η έκδ.), Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Παπαθεοδώρου Θ., 2009, *Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Αθήνα, Βιβλιόραμα.
- Τσίγκανου Ι., 2007, «Ο “φόβος του εγκλήματος”: Δεδομένα και μεθοδολογικά παραλείπόμενα», στο Π. Καφετζής, Θ. Μαλούτας, και Ι. Τσίγκανου (επιμ.), *Πολιτική - κοινωνία - πολίτες. Αναλύσεις δεδομένων της ευρωπαϊκής κοινωνικής έρευνας - ESS*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σ. 193-217.
- Τσίγκανου Ι., «Δημόσιο – ιδιωτικό στο πεδίο της ασφαλείας: Μείγμα σε αμφισβήτηση και κρίση», στον υπό έκδοση τόμο πρακτικών του Διεθνούς Συνεδρίου Εγκληματολογίας προς τιμήν του Ομότιμου Καθηγητή κ. Ιακώβου Φαρσεδάκη, με θέμα *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η εγκληματολογία*, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 5-7 Ιουνίου 2008.
- Walter M., 2002, «Πρόληψη του εγκλήματος στη τοπική κοινότητα - Πού θα οδηγήσει;», (μτφ. Α. Πιτσελά), *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 12, σ. 1304-1306.
- Χάιδου Ανθ., 2003, *Εγκληματολογικά κείμενα. Ανήλικοι - Ναρκωτικά - Κοινωνικός έλεγχος*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2000α, «Εμπειρική διερεύνηση του φόβου του εγκλήματος σ' ένα δήμο της ελληνικής πρωτεύουσας», στο Η. Δασκαλάκη, Δ. Π. Παπαδοπούλου Δ. Τσαμπαρλή, Ι. Τσίγκανου και Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σ. 511-519.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2000β, «Φόβος του εγκλήματος: Ερευνητικά πορίσματα και σύγχρονοι προβληματισμοί», στο Η. Δασκαλάκη, Δ. Π. Παπαδοπούλου, Δ. Τσαμπαρλή, Ι. Τσίγκανου, Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σ. 491-510.
- Ζαραφωνίτου Χ., Μαντόγλου Α., 2000, «Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος και του εγκληματία», στο Ν. Κουράκης (επιμ.) και Ν. Κουλούρης (συνεργ.), *Αντεγκληματική πολιτική II*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας, σ. 77-121.

- Ζαραφωνίτου Χρ., 2001, «Ο φόβος του εγκλήματος. Ενδοαστιακή κατανομή της εγκληματικότητας και κοινωνικές αναπαραστάσεις του φαινομένου στο εσωτερικό της ελληνικής πρωτεύουσας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 2, σ. 186-195.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2002, *Ο φόβος του εγκλήματος: εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης (Διεύθυνση Σειράς: Π. Δαγτόγλου, Ν. Κουράκης και Μ. Σταθόπουλος), τόμ. 3, Αθήνα - Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2003, *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2004α, «Ανασφάλεια και επέκταση του κοινωνικού ελέγχου: Ποινικοποίηση των “αντικοινωνικοτήτων” και της “αταξίας”», *Ποινικός Λόγος*, τόμ. 4, σ. 2049-2059.
- Ζαραφωνίτου Χ., 2004β, *Εμπειρική Εγκληματολογία*, (2^η έκδ.), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου Χ. (επιστ. υπεύθ.), 2004γ, «Ανασφάλεια, φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της Αθήνας για το εγκληματικό φαινόμενο», Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, (αδημοσίευτη έρευνα).
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2006α, «Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του φόβου του εγκλήματος και της (αν)ασφάλειας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τόμ. 8-9, σ. 1031-1039.
- Ζαραφωνίτου Χρ., 2006β, «Η (αν)ασφάλεια των μεταναστών: μια εγκληματολογική προσέγγιση», *Ποινικός Λόγος*, τόμ. 1, σ. 267-286.
- Ζαραφωνίτου Χ., 2007, «Όψεις και διαστάσεις του κοινωνικού φαινομένου της ανασφάλειας» στο Χ. Ζαραφωνίτου (επιμ.), *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική και δικαιώματα του ανθρώπου*, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Αθήνα - Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας, σ. 35-58.

Ξενόγλωσση

- Beck U., 1992, *The risk society. Towards a new modernity*, London, Sage.
- Beck U., «Risk society revisited: Theory, politics and research programmes», *The risk society and beyond. Critical issues for social theory*, Sage, London, 2000, σ. 211-229.
- Clarke R. V., (ed.), 1992, *Situational crime prevention: Successful case studies*, NY, Harrow and Heston.
- Hope T., 1995, «Community crime prevention», M. Tonry and D. Farrington (eds), *Building a safer society, Strategic approaches to crime*, Chicago, University of Chicago Press, σ. 21-89.
- Wilson J. Q. and Kelling G., 1982, «Broken Windows: The police and neighborhood safety», *Atlantic Monthly*, σ. 29-38.

